

WORLD TREE, FERTILITY SYMBOLS AND STATUS SYMBOLS IN THE TRADITIONAL RESIDENTIAL ARCHITECTURE OF THE CENTRAL BUDZHAK

СВІТОВЕ ДРЕВО, СИМВОЛИ РОДЮЧОСТІ ТА СТАТУСНІ СИМВОЛИ У
ТРАДИЦІЙНІЙ ЖИТЛОВІЙ АРХІТЕКТУРІ ЦЕНТРАЛЬНОГО БУДЖАКУ

© Romanova O., 2020

Обговорюються питання архітектурної символіки у традиційній житловій архітектурі центрального Буджаку (Україна, Одеська обл.). Виконано аналіз та докладний опис символів світового дерева, родючості, статусних символів, наведені ілюстрації. Виявлено особливості розташування символів, як на самому житловому будинку безпосередньо (площини стін, фронтони, пілястри тощо), так і в межах садиби. Проведено порівняння комплексів символів (світобудови, родючості та статусних) за різноманітністю способів геометричної побудови та виокремленню мотивів, розраховано відсоткове співвідношення між ними.

Ключові слова: архітектурна символіка, світове дерево, символи родючості, статусні символи, традиційна житлова архітектура, Буджак.

Постановка проблеми.

Освіта у вищих навчальних закладах потребує створення методологічної основи створення об'єктів житлової архітектури з елементами етномистецьких традицій через співвідношення понять «традиція-інновація» (Юрченко, 2007, с.3). Говорячи про багатий арсенал засобів декоративно-художньої виразності в традиційній житловій архітектурі (орнаментально-пластичний декор, художнє різьблення та розпис, художнє кування), неможливо випустити з уваги питання усталеної в традиціях архітектурної символіки. Декоративне оздоблення житлових будинків завжди є індикатором якості та оригінальності певної національної культури, що підтверджує актуальність вивчення різноманіття та тлумачення символів. Вигляд початкової форми (природної, предметної, конструктивної), що полягає в основі символу-знаку, а також перехід через всі наступні етапи до результуючого образу не завжди очевидні, проте можуть бути прочитані завдяки візуально-морфологічному аналізу. Процес композиційного ускладнення під час формування символів прослідковується як у межах певної площини, так і просторово. Комплексне дослідження елементів декору – ключ до розуміння традиції народної творчості, а також формування одного з напрямків перспективного розвитку традиційної житлової архітектури центрального Буджаку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Про формування архітектурно-художньої пластики фасадів та її розгляд скрізь призму архітектурної символіки, про зчитування інформаційного коду, закладеного в символах, знаходимо у монографіях А.О. Кадуриної. Вивчення зв'язків між елементами орнаментальних мотивів, а також візуально-морфологічні закономірності побудови орнаменту висвітлені у наукових працях І.А. Юрченко. Народна архітектура України в ілюстраціях представлена у виданнях В.П. Самоїловича, сільській архітектурі України та Молдавії присвячені праці З.В. Моїсеєнко, Я.Н. Тараса. Інформацію про народне мистецтво Півдня України ХІХ – поч. ХХ ст. на матеріалах Миколаївської, Одеської, Херсонської областей знаходимо в монографії та дисертаційній роботі В.В. Малини. Проблема етнічної самоідентифікації в полікультурному просторі та створенню арт-методів в етнодизайні архітектурного середовища присвячені статті Тюрікової О.М. у фаховому збірнику наукових праць «Проблеми теорії та історії архітектури України» (Index Copernicus). Сучасні українські філософсько-соціальні наукові дослідження свідчать про все більшу увагу до вивчення цінносних орієнтацій, вірності традиціям, про потребу опанувати і передати національні культурні надбання (Тюрікова, 2019, с.313-314).

Мета статті

1) представлення декоративно-художніх засобів виразності у традиційній житловій архітектурі центрального Буджаку на знаково-символьній мові, що має актуалізувати питання створення об'єктів житлової архітектури з елементами етномистецьких традицій; 2) наведення ілюстративних прикладів застосування та розміщення символів у традиційній житловій архітектурі центрального Буджаку; 3) проведення порівняльного аналізу та опису особливостей комплексів символів: світового древа, родючості та статусних; 4) кількісне порівняння комплексів символів (світобудови, родючості та статусних) за різноманітністю способів геометричної побудови та виокремленню мотивів.

Виклад матеріалу дослідження.

Предметом дослідження є архітектурна символіка (символи світового древа, символи родючості, статусні символи), що застосовується як на самому житловому будинку безпосередньо (площини стін, фронтони, пілястри, тощо), так і в межах садиби. Об'єктом дослідження є традиційна житлова архітектура центрального Буджаку. Територіальні межі дослідження охоплюють центр української частини Буджаку, тобто південний захід Одеської області (розглядаються Татарбунарський, Арцизький та Саратський р-ни). Використані наступні методи дослідження: 1) природні обстеження та фотофіксація об'єктів (для даного дослідження взято актуальний фактичний фотоматеріал, зібраний автором у 2015-2018 роках); 2) літературні та бібліографічні дослідження (вивчення базової теоретичної інформації, що дає уявлення про об'єкт дослідження, про ступінь його вивченості, про прийняту історико-художню оцінку); 3) графо-аналітичний метод (логіко-теоретичний, порівняльний, історико-генетичний аналіз => складання таблиць, стовбчастої та кругової діаграм).

Проводячи аналіз декоративно-художніх засобів виразності в традиційній житловій архітектурі слов'янських та романських народів, важливо розглянути орнаментально-пластичний декор, художнє різьблення та художнє кунання – з урахуванням особливостей їх розташування в межах фасаду будинку / садиби. Місце знаходження даного

декору може бути: 1) *точковим* (в т.ч. являти собою отвори) – в разі, якщо присутній елемент 1 раз без будь-якого повтору; 2) *рядковим* (в т.ч. периметральним) – кількість елементів в ряду від 3-х і більше, інтервал між ними не суттєво різниться від величини самих елементів або дорівнює нулю; 3) *площинним* (в т.ч. сітчастим) – елемент займає близько половини та більше наданого місця (простінок, частина поля фронтона, площини вуличних воріт, площини опорних елементів кам'яних огорож садиби), або даний елемент розташований за межами основного об'єму і лише лінійно стикується з ним (плоскі «коники», що підносяться над об'ємом даху); 4) *кутовим* (в т.ч. дуговим) – елемент розташований на стику двох ліній або площин, представляючи собою точку, дугу або зрізаний кут гранної геометричної форми або об'єму. Також досить часто спосіб розташування декору може комбінуватися, що, як правило, значно підвищує композиційну виразність, в цілому. Таким чином, митець є неперевершеним майстром нефігуративної композиції, вибір та оптимальна організація етнокультурних знаків, їх розташування мають бути прочитані, як «середовищні репліки» бажаного змісту (Тюрікова, 2016, с.126-127).

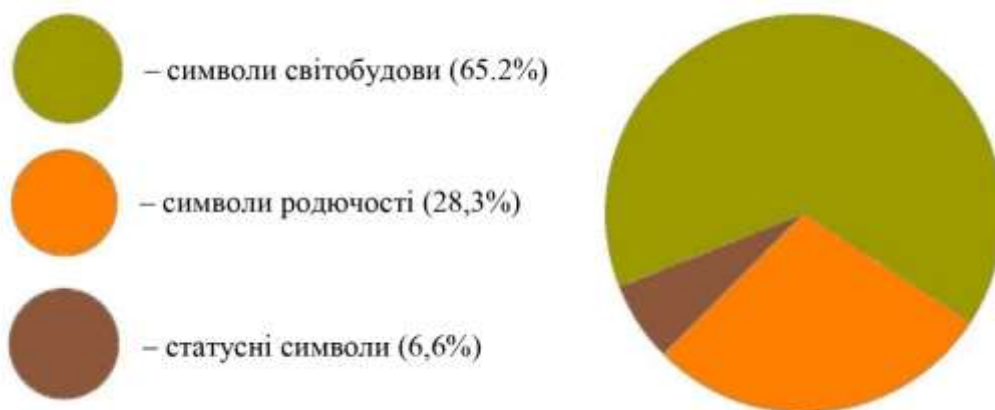
Образ *світового дерева* в традиційній житловій архітектурі починає бути присутнім ще при зведенні будинку – при закладці вертикальної несучої внутрішньої опори для підтримки покрівлі. При цьому схили покрівлі за своєю формою повторюють загальні контури крони світового дерева. Вертикальний стовп, «стовбур» – свого роду вісь світу, його універсальна концепція, що представляє собою об'єднання трьох зон Всесвіту – Небесне царство (майбутнє), Світ людей (землю) і Підземне царство (минуле) Берегова, 2011). Чітке ділення по вертикалі: верхня частина (крона), де живуть птахи; середня частина (стовбур), де живуть тварини; нижня частина (коріння), де мешкають змії та земноводні (Кадуріна, 2013, с35). Вертикальне членування на три частини символізує перехід, духовний початок, а чотири кути будинку – стабільність і матеріалістичний початок (чотири сторони світу, чотири пори року). Також у світовому дереві втілена ідея родовідного, райського дерева: зв'язок предків, теперішнього покоління та нащадків. На житлових будівлях центрального Буджаку знаходимо образ світового дерева, який: 1) спрощено до умовного знаку; 2) зображується у вигляді стилізованого окремо розташованого дерева з повноцінною короною; 3) зображується збірним нескладним способом – з декількох гілок дуба, що переплітаються. Світові дерева зустрічаються досить часто, як на самому фасаді будівлі, так і в межах простору садиби – як акценти і досить виразні за кольором архітектурні деталі. Це капітелі пілястр і кантонів, «коники», ковані вуличні огорожі, площини опорних елементів глиняних і кам'яних огорож, а також поля фронтонів головного фасаду. Аналіз, доповнений ілюстраціями, та докладний опис *символів природних стихій (сонця, води, землі, повітря)*, які разом із світовим деревом складають *групу символів світобудови*, зроблено автором у попередніх публікаціях.

Діаграма 1. Комплекси символів у традиційній житловій архітектурі центрального Буджаку

Символи родючості		
	1. Сім'я	
	2. Паростки	
Символи світобудови	3. Пшениця	
1. Світове дерево	4. Виноград	
2. Символи сонця	5. Квіти	
3. Символи води	6. Гірлянди з квітів, листя та фруктів	Статусні символи
4. Символи землі	7. Вазони з квітами та фруктами	1. Геральдична зірка
5. Символи повітря		2. Картуши

Група символів родючості в традиційній житловій архітектурі центрального Буджаку представлена досить широко – це ряд декоративних елементів, що легко розпізнається та грає активну роль в загальній композиції як фасадів будівель, так і всієї садиби в цілому. До них відносяться: насіння, паростки, пшениця, виноград, квіти, гірлянди з листя, квітів і фруктів, вазони з квітами та фруктами. Насіння виступає в ролі чоловічого початку, зв'язку з землею, родиною – це центр, з якого проростає світове древо (Купер, 1995, с.297). Сім'я з оболонкою, що лопнула, «крін» – майбутній паросток, зародок нового життя. Пшениця є основним продуктом харчування, тому символізує достаток, родючість, перемогу життя над смертю, а також відродження життя (Кадурина, 2013, с.65). Виноград уособлює теж багатство та достаток, а також життєву силу, зцілення, перетворення; в християнстві – духовне життя, порятунок, відродження (Вовк, 2006, с.136). Квіти несуть в собі райський стан життя, достаток і красу (Кадурина, 2013, с.68), ніжність, любов і гармонію. Орнамент, пов'язаний з ягодами у будь-якому поєднанні і виконанні, символізує зародки життя майбутніх поколінь. Гірлянди з листя, квітів і фруктів передають і символізують ідею єдності, зв'язку, щасливої долі, удачі, перемоги, честі і посвячення (Кадурина, 2013, с.68). Вазони ж з квітами та фруктами є українським символом життя, що втілюють у собі, крім символу родючості, – стилізоване світове древо (символ світобудови). Всі перераховані вище символи ми можемо побачити: на обрамленнях основних вікон будинку, на обрамленнях горищних вікон, на капітелі кантону або пілястри, вздовж пілястри, вздовж контуру фронтона (декоративне продовження карнизної дошки), у декоративному заповненні фронтона, у декоративному заповненні простінку, по краю вуличних воріт, на «кониках», фризі.

Діаграма 2. Порівняння комплексів символів за різноманітністю способів геометричної побудови та виділенню мотивів

Статусні символи в традиційній житловій архітектурі центрального Буджаку представлені нечисельно. До них відноситься геральдична лілія (стилізований півник, лілія), а також нескладно оформлені картуші (щити), на яких позначаються ініціали власника будинку та дата зведення споруди. Лілія – королівська квітка, символ віри, надії та милосердя, символ Трійці, триєдності розуму, душі та тіла (Кадурина, 2013, с.17). Щит, на якому записані ініціали власника та дата зведення будинку, підкреслює значущість і статусність житла і людей, що живуть в ньому, може бути доповнений кованим рослинним декором (соняшник, колосся), а також орнітоморфним (голуби). Ці символи можуть

розташовуватися на фронтоні головного фасаду, на «кониках», уздовж пілястри, на простінках, на торцевій частині навісу ганку, у межах площин вуличних воріт.

У стовбчастій діаграмі 1 символи у традиційній житловій архітектурі центрального Буджаку згруповано в комплекси.

У Таблицях 1, 2, 3 відповідно представлено порівняльний аналіз символів світового древа, родючості та статусних в традиційній житловій архітектурі центрального Буджаку, зроблений короткий опис та перераховані особливості прикладів символів.

Як зазначає І.А. Юрченко, майстри позначали і особливо виділяли верх і низ виробу, ліву і праву частини виробу, центр, при цьому структурні зони, в свою чергу, групуються в цілісні конфігурації на основі ряду композиційних чинників (Юрченко, 2007, с.10). У Таблиці 4 представлено ілюстрований перелік місць розташування символів світобудови, родючості та статусних у традиційній житловій архітектурі центрального Буджаку.

Для того, щоб порівняти розглянуті комплекси символів за різноманітністю способів геометричної побудови та виокремленню мотивів, на основі розрахунків була складена кругова діаграма 2, в якій зазначено, що на символи світобудови відводиться 65,2%, на символи родючості – 28,3%, а на статусні – всього 6,5%. Це говорить про те, що народні майстри відводили першорядне та основне значення ідеї створення світу, величі та таємницям Всесвіту, а також могутності природних сил, стихій, першоелементам світу.

Висновки

Представлення декоративно-художніх засобів виразності (орнаментально-пластичного декору, художнього кування, художнього різьблення та розпису) як знаково-символьної мови у традиційній житловій архітектурі центрального Буджаку актуалізує питання створення об'єктів житлової архітектури з елементами етномистецьких традицій. За словами індійського письменника і педагога Рабіндраната Тагора, «борг кожної нації – виразити себе перед світом» (Гнатенко, 2000). Таким чином, автор звертає увагу на етно-художній підхід у сучасному архітектурно-дизайнерському процесі.

Система народної орнаментики у всій своїй різноманітності (за характером мотивів та їх розташуванням, за характером нанесення на поверхню, за технічними способами обробки поверхні, за кольором) в більшій чи меншій мірі проявляється в усьому вивченому переліку різновидів символів-знаків та їх комплексах. Порівняльний аналіз символів, (доповнений фотоілюстраціями) у традиційній житловій архітектурі центрального Буджаку (Україна, Одеська обл.) надав можливість виділити наступні комплекси символів: світового древа, символів родючості та статусних.

Розташування символів, як на самому житловому будинку безпосередньо (площини стін, фронти, пілястри тощо), так і в межах садиби, обумовлене ідейно-смысловим навантаженням, а також місцем – за доцільністю конструктивно-композиційних особливостей. «Методика «виходу з площини у простір» виступає як дизайн-інтерпретація твору сучасного мистецтва» (Тюрікова, 2016, с.129).

Співвідношення символів світобудови, родючості та статусних за різноманітністю способів геометричної побудови та виокремленню мотивів відображене у розрахунку відсоткових показників: найчисельнішим є комплекс символів світобудови, на символи родючості відводиться значно менший сектор, а статусна символіка у традиційній житловій архітектурі центрального Буджаку проявлена досить рідко.

Таблиця 1. Порівняльний аналіз символів світового дерева в традиційній архітектурі центрального Буджаку, виявлення особливостей

Загальний вигляд (фрагмент будівлі, опори огорожі, кованої решітки). Адреса об'єкта	Місцерозташування символу	Символ (знак)	Короткий опис, особливості	
1. Світове дерево				
	с. Кулевча, Саратовський р-н Одеської обл.	Капітель пілястри		<ul style="list-style-type: none"> - розподіл всього сущого по рівням та планам; - символ триєдності світу, трьох «зон» Всесвіту (небесне, земне та підземне царства);
	м. Арциз, Арцизького р-ну Одеської обл.	«Коник»		<ul style="list-style-type: none"> - родовідне дерево (предки – теперішнє покоління – потомки), райське дерево.
	СМТ Сарата, Саратовський р-н Одеської обл., вул. Мельнична	Вуличні ворота		<ul style="list-style-type: none"> - чітко виділене ділення по вертикалі: верхня частина (крона), де живуть птахи, середня частина (стовбур), де живуть тварини та нижня частина (коріння), де живуть змії та земноводні.
	с. Кулевча, Саратовський р-н Одеської обл.	Огорожа садиби		
	СМТ Сарата, Саратовський р-н Одеської обл.	Капітель пілястри		<ul style="list-style-type: none"> - світове дерево (дерево життя) у вигляді гілок дуба.
	с. Зоря, Саратовський р-н Одеської обл., вул. Леніна	Фронтон		
	м. Татарбунари, Татарбунарський р-н Одеської обл.			<ul style="list-style-type: none"> - спрощення до умовного знаку.

Таблиця 2. Порівняльний аналіз символів родючості в традиційній архітектурі центрального Буджаку, виявлення особливостей

Загальний вигляд (фрагмент будівлі, опори огорожі, кованої решітки). Адреса об'єкта	Місцерозташування символу	Символ (знак)	Короткий опис, особливості
1. Сім'я (кругле, серцевидне)			
	СМТ Сарата, Саратовський р-н Одеської обл., вул. Чкалова, 36	Обрамлення вікна	- символ зв'язку з землею, сім'єю; - символізує чоловічий початок, потенційність, непроявлену силу; - центр, з якого проростає Світове Древо.
	СМТ Сарата, Саратовський р-н Одеської обл., вул. Вузька, 10	Капітель кантону	
	м. Татарбунари, Татарбунарський р-н Одеської обл., вул. Колгоспна, 27	Контур фронтона (декоративне продовження карнизної дошки) + фриз	- / -
	с. Зоря, Саратовський р-н Одеської обл., вул. Леніна	Декоративне заповнення фронтона	
2. Паростки			
	с. Кулевча, Саратовський р-н Одеської обл.	Декоративне заповнення простінку	- всередині серцевидної оболонки зображався «крін» - сім'я з оболонкою, що лопнула, та брунька, майбутній паросток.
	СМТ Сарата, Саратовський р-н Одеської обл., вул. Вузька, 45	«Коник»	
	с. Кулевча, Саратовський р-н Одеської обл.	Край вуличних воріт	- скручування зліва та справа нагадують згорнутий лист папороті (священна рослина; зв'язок з повір'ями про розквіт папороті у купальську ніч).
	м. Татарбунари, Татарбунарський р-н Одеської обл.	Фриз	

	с. Кулевча, Саратський р-н Одеської обл.	Вздовж пілястри		- варіант спрощеного потрійного розташування, на місті каннелюр пілястри.
3. Пшениця				
	с. Кулевча, Саратський р-н Одеської обл.	Простінок		- основний продукт живлення; - весняні посіви; - родючість, достаток, перемога життя над смертю, оновлення та відродження життя.
	м. Татарбунари, Татарбунар- ський р-н Одеської обл.	Капітель пілястри		
4. Виноград				
	м. Татарбунари, Татарбунар- ський р-н Одеської обл.	Вздовж опори огорожи		- природна родючість; - благополуччя, достаток, багатство; - духовне життя, порятунок та відродження (християнство); - життєва сила, зцілення, перетворення.
	с. Зоря, Саратський р-н Одеської обл., вул. Леніна	Вуличні ворота		
	с. Кулевча, Саратський р-н Одеської обл.	Опори огорожи садиби		- / - / -
	м. Татарбунари, Татарбунар- ський р-н Одеської обл.	Капітель пілястри		- / - / -
	м. Татарбунари, Татарбунар- ський р-н Одеської обл., вул. Леніна, 24	Пілястра		- / - / -

5. Квіти				
	с. Кулевча, Саратський р-н Одеської обл.	Простінок		- юність, весна, розквіт; - райський стан життя, достаток, краса; - ніжність, любов, гармонія.
	с. Кулевча, Саратський р-н Одеської обл.	Опори огорожи		
6. Гірлянди з листя, квітів та фруктів				
	с. Кулевча, Саратський р-н Одеської обл.	Фриз		- символ зв'язку та єдності, поширений у стилях бароко, класицизму; - щаслива доля, вдача, перемога, посвячення, честь.
	с. Зоря, Саратський р-н Одеської обл., вул. Леніна	Капітель пілястри		
	м. Татарбунари, Татарбунар- ський р-н Одеської обл.	Вздовж пілястри		- /-.
	м. Татарбунари, Татарбунар- ський р-н Одеської обл.	Фриз, лиштва вікна		- /-, в стилі модерн.
	м. Татарбунари, Татарбунар- ський р-н Одеської обл.	Лиштва вікна		- /-, в стилі модерн.
7. Вазони з квітами та фруктами				
	с. Кулевча, Саратський р-н Одеської обл.	Опори огорожи		- український символ життя; - стилізоване дерево життя.
	м. Татарбунари, Татарбунар- ський р-н Одеської обл.	Вздовж пілястри		

Таблиця 3. Порівняльний аналіз статусних символів в традиційній архітектурі центрального Буджаку, виявлення особливостей

Загальний вигляд (фрагмент будівлі, опори огорожі, кованої решітки). Адреса об'єкта	Місце-розташування символу	Символ (знак)	Короткий опис, особливості	
1. Геральдична лілея				
	СМТ Сарата, Саратський р-н Одеської обл.	Фронтон		- королівська квітка; - символ віри, надії та милосердя; - символ Трійці. - триєдність розуму, душі та тіла.
	м. Татарбунари, Татарбунарський р-н Одеської обл.	«Коник»		- /-.
	с. Зоря, Саратський р-н Одеської обл., вул. Леніна	Вздовж пілястри		- /-.
2. Картуши				
	с. Кулевча, Саратський р-н Одеської обл.	Простінок		- щит, на якому записана дата зведення будинку.
	СМТ Сарата, Саратський р-н Одеської обл.	Торцева частина піддашка ганку		- збільшений щит, на якому записана дата зведення будинку, а також присутні зображення голубів.
	с. Зоря, Саратський р-н Одеської обл., вул. Леніна	Фронтон		- щит, на якому записані ініціали власника будинку.
	СМТ Сарата, Саратський р-н Одеської обл., вул. Мельнича	Вуличні ворота		- щит, на якому записані ініціали власника та дата зведення будинку, доповнений кованим декором (соняшник, колосся).

Таблиця 4. Особливості розташування символів світобудови, родючості та статусних

Розташування символів у межах садиби/будинку					
Назва символу	Розташування				
Символи світобудови	<p>Світлове дерево</p> 	Вуличні ворота, кована огорожа садиби, фронтон, вздовж опори огорожі, капітель пілястри, «коник».	Символи родючості	<p>Сім'я</p> 	Обрамлення вікна, капітель пілястри/кантону, фронтон, декоративне продовження карнизної та лобової дошки будинку, фриз.
	<p>Символи сонця</p> 	Вуличні ворота, верх/центр/низ опори огорожі садиби, суцільні кам'яні огорожі, капітель пілястри, обрамлення вікна, візерунчаста палітурка слухового вікна, фронтон, простінок, «коник».		<p>Паростки</p> 	Верхній край вуличних воріт, простінок, «коник», фриз, вздовж пілястри.
	<p>Символи води</p> 	Верх/вздовж опори огорожі садиби, вздовж пілястри/кантону, фриз, нижче обрамлення вікна, карнизна дошка будинку, декоративне продовження карнизної дошки будинку, лобова дошка будинку декоративні доповнення під фартухом, карнизна та лобова дошки піддашка, кронштейни слухового вікна/ганку.		<p>Пшениця</p> 	Капітель пілястри/кантону, простінок.
	<p>Символи землі</p> 	Вуличні ворота, суцільні кам'яні огорожі, верх/вздовж опори огорожі садиби, цоколь, капітель пілястри, вздовж лізени, фриз, фронтон, простінок.		<p>Виноград</p> 	Верхній край вуличних воріт, центр/вздовж опори огорожі садиби, капітель пілястри/кантону, вздовж пілястри.
	<p>Символи повітря</p> 	Верх/центр опори огорожі садиби, лобова дошка фронтону, обрамлення вікна, вздовж пілястри/кантону, «коник».		<p>Квіти</p> 	Центр опори огорожі садиби, простінок.
Статусні символи			<p>Гірлянди з листя, квітів та фруктів</p> 	Фриз, капітель пілястри/кантону, вздовж пілястри/кантону, обрамлення вікна.	
			<p>Вазони з квітами та фруктами</p> 	Простінок, верх/центр опори огорожі садиби, вздовж пілястри.	
			<p>Геральдична лілея</p> 	Фронтон, «коник», вздовж лізени.	
			<p>Картуші</p> 	Вуличні ворота, простінок, торцева частина піддашка ганку, фронтон.	

Використана література і джерела:

Вовк, О.В., 2006. Енциклопедія знаков и символів. Москва: Вече.

Кадурина, А.О., 2013. *Информационный код архитектуры Одессы в символах*. Одесса: Фридман, А.С.

Гнатенко, П.И., 2000. *Национальная психология*. Днепропетровск: Поліграфіст. Купер, Дж., 1995. *Энциклопедия символов*. Москва: Золотой Век.

Тюрікова, О.М. та Тітінов, В.В., 2019. Етно-художній підхід до архітектурнод У: Ковров, А.В., ред., 2019 *Проблемы теории и истории архитектуры Украины: сборник научных трудов*, 19. Одесса: Астропринт, с.312-320.

Тупко, О.В., 2016. Використання арт-методів в етнодизайні інтер'єру. У: Ковров, А.В., ред., 2019 *Проблемы теории и истории архитектуры Украины: сборник научных трудов*, 16. Одесса: Астропринт с. 110 – 116.

Юрченко, І.А., 2007. *Візуальні й морфологічні закономірності орнаменту гуцульської різьби та їх використання в сучасній мистецько-освітній практиці*. Кандидат наук. Львів: Львівська національна академія мистецтв.

References

Beregova, O.V., 2011. *Symbols of the Slavs*. Moskva: Dilya.

Kadurina, A.O., 2013. *Informatsionnyu kod arkhitektury Odessy v simbolakh*. Odessa: Fridman, A.S. Gnatenko, P.I., 2000. *National psychology*. Dnepropetrovsk: Poligrafist.

Kuper, Dzh., 1995. *Encyclopedia of Characters*. Moskva: Zolotoy Vek.

Tyurikova, O. M. ta Tupko, O.V., 2016. Viktoristannya art-metodiv v yetnodizayni inter'єru. In: Kovrov, A.V., ed., 2016. *Problems of the theory and history of architecture of Ukraine: collection of scientific papers*, 16. Odessa: Astroprint s.110.

Tyurikova, O.M. ta Titinov, V.V., 2019. Yetno-khudozhniy pidkhid do arkhitekturno-dizayners'kogo proyektuvannya. In: Kovrov, A.V., ed., 2019. *Problems of the theory and history of architecture of Ukraine: collection of scientific papers*, 19. Odessa: Astroprint, s.312-320.

Vovk, O.V., 2006. *Encyclopedia of signs and symbols*. Moskva: Veche.

Yurchenko, I.A., 2007. *Visual morphological regularities to the ornament of Hutsul children and their vicissitudes in the modern art and culture practice*. PhD. L'viv: L'vivs'ka natsional'na akademiya mistetstv.

Oksana Romanova

*assistant of the department of Design of architectural environment
Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture*

Odessa

email: rubrum.lupus@ukr.net

ORCID: 0000-0003-4169-0792

WORLD TREE, FERTILITY SYMBOLS AND STATUS SYMBOLS IN THE TRADITIONAL RESIDENTIAL ARCHITECTURE OF THE CENTRAL BUDZHAK

© Romanova O., 2020

Talk about the rich arsenal of decorative and artistic variations in the traditional living architecture, consider the symbolism originated in the traditions. The decorative equipment of residential buildings is determined by the indicator of the quality and originality of the glorification of the national culture, which will support the relevance of the development of cultural development and illumination of symbols.

About the formulation of architectural and artistic plastics of facades and a look through the prism of architectural symbolism, about reading the information code embedded in symbols, is known in the monographs of A.O. Kadurina. The creation of links between elements of ornamental motifs, as well as visual and morphological regularities - in the scientific works of I.A. Yurchenko. Problems of ethnic self-identification in the multicultural space and the root of art methods in the architectural design of the middle ground - the article of O.M. Tyurikova.

Purpose of the article: to conduct a detailed and comprehensive analysis of symbol complexes in the traditional architecture of central Budzhak: the tree of the world, symbols of fertility and status.

The image of the tree of the world and the symbols of natural elements (sun, water, earth, midwife) immediately formed a group of symbols of the universe (65.2%). Prior to the symbols of fertility (28.3%), the following are included: fruit, steams, wheat, grapes, kits, garlands of leaves, kits and fruits, vases with kits and fruits. Status symbols (6.5%): heraldic lines, cartouches with initials and the date the house was built. People's majstri introduced the first and most important ideas of the establishment of the world, the greatness of the ministers of Vsesvit, as well as the power of natural forces.

The presentation of the decorative and artistic features of various symbols and symbols in the traditional architecture of central Budzhak encourages design with elements of ethno-art traditions. The location of the symbols (the tree of peace, symbols of fertility and status), both on the house itself and in the middle of the estate, is determined by the idea, meaning, as well as constructive and compositional features.

Key words: architectural symbols, world tree, symbols of fertility, status symbols, traditional residential architecture, Budzhak.